

Asia: VN/34805/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi tekijänoikeuslain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Arkistoyhdistys – Arkivföreningen ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto. Yhdistys pitää tarpeellisena, että sopimuslisenssiä päivitetään vastaamaan nykyisiä aineistojen käyttötapoja, ja kannattaa esityksen suuntaa. Yhdistys rajaa lausuntonsa sopimuslisenssiä koskeviin ehdotuksiin (13 a § ja 25 g §) ja esittää niihin kolme täsmennystä: kappaleiden säilyttäminen ja arkistointi osana sisäistä käyttöä, lehtiarkistojen saatavuus tutkimukselle ja kulttuuriperintötyölle sekä vaikutusten arviointi arkistojen näkökulmasta. Lisäksi yhdistys pyytää korjaamaan lain voimaantulopäivää koskevan ristiriidan (1.1.2027 ja 1.3.2027). Piratismiin torjuntaa koskeviin muutoksiin (11 § 5 mom. ja 60 a §) yhdistys ei ota kantaa.

Yhdistyksen näkemys ja perustelut

1. Yleistä. On hyvä, että sopimuslisenssijärjestelmää päivitetään vastaamaan nykyistä aineistojen käyttöä, kun yksittäisten käyttöilupien hankkiminen on käytännössä mahdotonta tai hankalaa. Arkistoyhdistys on aiemmissa lausunnoissaan pitänyt tärkeänä, että tekijänoikeuslainsäädäntö tasapainottaa tekijöiden ja kulttuuriperintölaitosten oikeudet ja että kulttuuriperintöorganisaatioiden mahdollisuudet toimia digitaalisessa ympäristössä turvataan. Esityksessä ei kuitenkaan käsitellä ehdotusten vaikutuksia arkistoihin tai muihin kulttuuriperintöorganisaatioihin. Arkistoyhdistys pyytää, että vaikutukset arvioidaan

hallituksen esityksen jatkovalmistelussa.

2. Sisäinen käyttö (13 a §). Arkistoyhdistys kannattaa säännöksen ulottumista myös alun perin digitaalisessa muodossa oleviin aineistoihin ja viranomaisten, yritysten ja yhteisöjen laajempaan sisäiseen tiedontarpeeseen. Esityksen perusteluissa käyttö kytkeytyy esimerkiksi tiedonhakuun, tiedon analysointiin ja sisäiseen tiedotukseen, mutta perusteluissa ei käsitellä, mitä sopimuslissenssillä valmistetuille kappaleille tapahtuu käytön jälkeen. Viranomaisen tai yhteisön asiakirjoihin voi kohdistua lakisääteisiä tiedonhallinnan ja arkistoinnin toimenpiteitä, ja osa asiakirjoista sekä tietoaaineistoista arkistoidaan.

Arkistoyhdistys pyytää, että säännöksen perusteluissa selvennetään,

☐ kattaako sisäinen käyttö kappaleiden säilyttämisen osana organisaation asiakirja- ja tiedonhallintaa ja niiden arkistoinnin, mukaan lukien pysyvä säilytys, ja

☐ miten menetellään, kun aineisto on osa asiakirjaa, johon sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia.

☐ missä laajuudessa ja millä rajoituksilla tekijänoikeuslain alaisia aineistoja voidaan muodostaa uusiksi laajojen tietopyyntövastausten yhteydessä.

Jos sisäinen käyttö ei kata kappaleiden säilyttämistä, se tulee mainita perusteluissa ja arvioida, onko se tarkoituksenmukaista. Lisäksi yhdistys pitää hyvänä, ettei säännös koske tekoälyn kouluttamista. Rajauksen ei kuitenkaan tule kaventaa tekstin- ja tiedonlouhintaa koskevia nykyisiä poikkeuksia, joita tutkimus- ja kulttuuriperintöorganisaatiot käyttävät. Yhdistys on korostanut tätä myös aiemmissa lausunnoissaan.

3. Arkistoidun lehden uudelleenkäyttö (25 g §). Sopimuslissenssin käyttäjänä on lehtikustantaja, joka saa välittää arkistoaaineistoaan yleisölle digitaalisessa muodossa. Aikarajan siirtäminen vuodesta 1999 vuoteen 2015 laajentaa merkittävästi lisensoitavaa lehtiarkistoa. Arkistoyhdistys pitää myönteisenä, jos muutos parantaa lehtiaineistojen saatavuutta tutkijoille ja suurelle yleisölle, sillä lehdet ovat keskeinen lähde historian- ja yhteiskuntatutkimukselle. Yhdistys huomauttaa kahdesta asiasta:

☐ Oikeudenhaltijalla olisi molemmilla sopimuslissenssinkäyttöalueilla kiello-oikeus.

Yhdistys pyytää arvioimaan, miten sen käyttö vaikuttaa digitoitavan lehtiarkiston kattavuuteen ja siten sen käyttökelpoisuuteen lähteenä, ja miten mahdollisista puutteista kerrotaan käyttäjille.

☐ Esityksessä ei arvioida, miten aineiston saatavuus tutkimuskäyttöön ja kulttuuriperintöorganisaatioille käytännössä turvataan, kun lehtiarkistoa hallinnoidaan lissenssiehdoin. Yhdistys pyytää tätä arviota.

4. Piratismin torjunta (11 § 5 mom. ja 60 a §). Arkistoyhdistys ei ota kantaa oikeudenloukkausten torjuntakeinoihin, koska ne eivät kuulu yhdistyksen tehtäväpiiriin.

5. Voimaantulo ja käytännön tuki. Lausuntopyynnön mukaan laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.3.2027, mutta hallituksen esityksen luonnoksen luvussa 8 (Voimaantulo) ehdotetaan voimaantuloksi 1.1.2027. Arkistoyhdistys pyytää korjaamaan ristiriidan ja varaamaan organisaatioille riittävästi aikaa varautua muutoksiin. Yhdistys pitää myös tärkeänä, että sopimuslissenssiä koskevista muutoksista tiedotetaan ja ohjeistetaan viranomaisia ja muita organisaatioita, koska 13 a § koskee myös viranomaisten sisäistä käyttöä.

Kehitysehdotukset

1. Täydennetään 13 a §:n perusteluja niin, että kappaleiden säilyttäminen ja arkistointi osana sisäistä käyttöä käsitellään selvästi.

2. Todetaan 13 a §:n perusteluissa, ettei tekoälyn koulutusta koskeva rajausta kavenna tekstin- ja tiedonlouhinnan poikkeusta.

3. Lisätään esityksen vaikutusarviointiin arkistojen ja muiden kulttuuriperintöorganisaatioiden näkökulma.

4. Arvioidaan 25 g §:n oikeudenhaltijoiden kiello-oikeuden vaikutus lehtiarkiston kattavuuteen ja saatavuus tutkimukselle.

5. Korjataan voimaantulopäivän ristiriita (1.1.2027 ja 1.3.2027) ja laaditaan muutoksista ohjeistus ja tiedotus.

Arkistoyhdistys on valmis tarvittaessa täsmentämään näkemyksiään.

Arkistoyhdistyksen puolesta

Marja Piironen-Honkanen

Arkistoyhdistyksen puheenjohtaja

Piironen-Honkanen Marja
Arkistoyhdistys - Arkivföreningen ry